

Pulmorenální syndrom

ZDENKA HRUŠKOVÁ A KOL.

KLINIKA NEFROLOGIE VFN A 1. LF UK V PRAZE

OSTRAVA 23. 1. 2014

Plíce a ledviny...

... bohatá mikrovaskulatura
na velkém povrchu

... společný antigen bazální membrány

... intenzivní výměna materiálu přes tenkou bariéru

... podílí se na exkrečních funkcích a zajištění homeostázy

What do the lungs and kidneys have in common?

- *Detailed and extensive amount of micro-vasculature across a large surface area*
- *Basement membrane (which has special antigens)*
- *Exchange of materials across a thin barrier.*
- *Both clean the body of waste material and manage the delicate balance of other materials.*

Pulmorenální syndrom - Definice

Současné (akutní) postižení ledvin a plic:

Rychle progredující (srpkovitá) glomerulonefritida

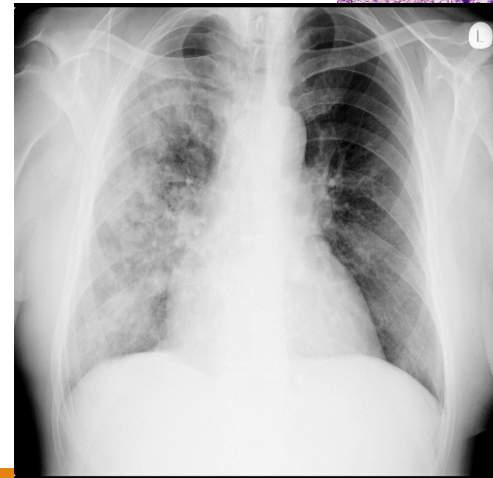
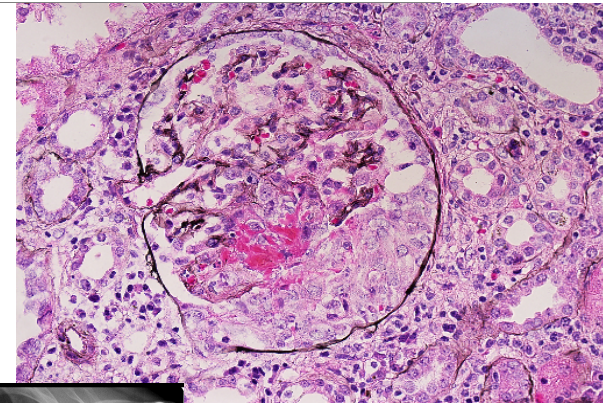
RPGN

+ Difúzní alveolární krvácení (hemoragie)

DAH

(= dříve také Goodpastureův syndrom)

- (auto)imunitní podklad

Imunopatologické dělení RPGN

Obraz v IF:

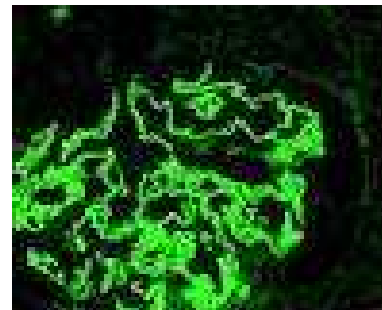
1. Lineární (protilátkově zprostředkované) – antiGBM (10%)
2. Imunkomplexové – SLE, postinfekční, IgA a jiné (10%)
3. Pauci-imunní (téměř negativní nález – chybějící imunodepozita) – ANCA asociované vaskulitidy (80 %)

Možné příčiny 1

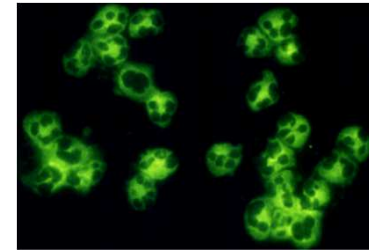
ANCA-asociované vaskulitidy

- Granulomatóza s polyangiitidou (Wegenerova granulomatóza)
- Mikroskopická polyangiitida
- (Eozinofilní granulomatóza s polyangiitidou = sy. Churga a Straussové)

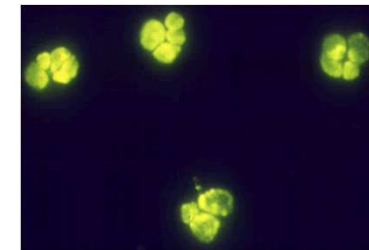
Anti-GBM (Goodpastureova) choroba

Dvojitě (ANCA a anti-GBM) pozitivní pacienti

cANCA

pANCA

Možné příčiny 2 – méně obvyklé

Lupusová vaskulitida

Behcetova choroba

IgA vaskulitida

Systémová sklerodermie

Antifosfolipidový syndrom

Polymyositida/dermatomyositida

Kryoglobulinemická vaskulitida

MCTD

Revmatoidní vaskulitida

Post-streptokoková GN

	Incidence (cases per million)	plíce % cases presenting with DAH	ledviny % cases with renal involvement
AAV		8–36	>70
GPA	9.7		
MPA	8		
EGPA	2.7		
GBM-disease	<1	60–80	>90
DPos	0.5 ⁶	41–83 ^{6 7}	100 ⁷
LV	53—Female 7—Male	1–5.4 ⁸	35 ⁹
IgAV	100—children ¹⁰	Infrequent ¹⁰	40–50 ¹⁰
APS	Unknown ¹¹	Unknown ¹²	<10 ¹¹
CV	Prevalence 1 : 100000 ¹³	3.2 ¹⁴	20–26 ¹⁵
RV	12.5 ¹⁶	<1 ¹⁷	25 ¹⁸
BD	Prevalence 0.6/100000 in UK ¹⁹	<1 ²⁰	1–29 ¹⁹
SSc	20 ²¹	<1 ²²	12—diffuse 2—limited ²¹
Polymyositis/ Dermatomyositis	Unknown ²⁴	<1 ²⁵	0 ²⁶
MCTD	2.1 ²⁷	<1 ²⁸	<25 ²⁸
PSGN	0.4–1.5 ²⁹	<1 ³⁰	100

Diferenciální dg. pulmoren. sy.

- (těžké) kardiální selhání
- akutní renální selhání s hypervolémií
- maligní hypertenze
- infekční onemocnění
  - *Legionella*
  - *Leptospira*
  - *Hantavirus*
  - *Malárie*
  - ...
- TTP

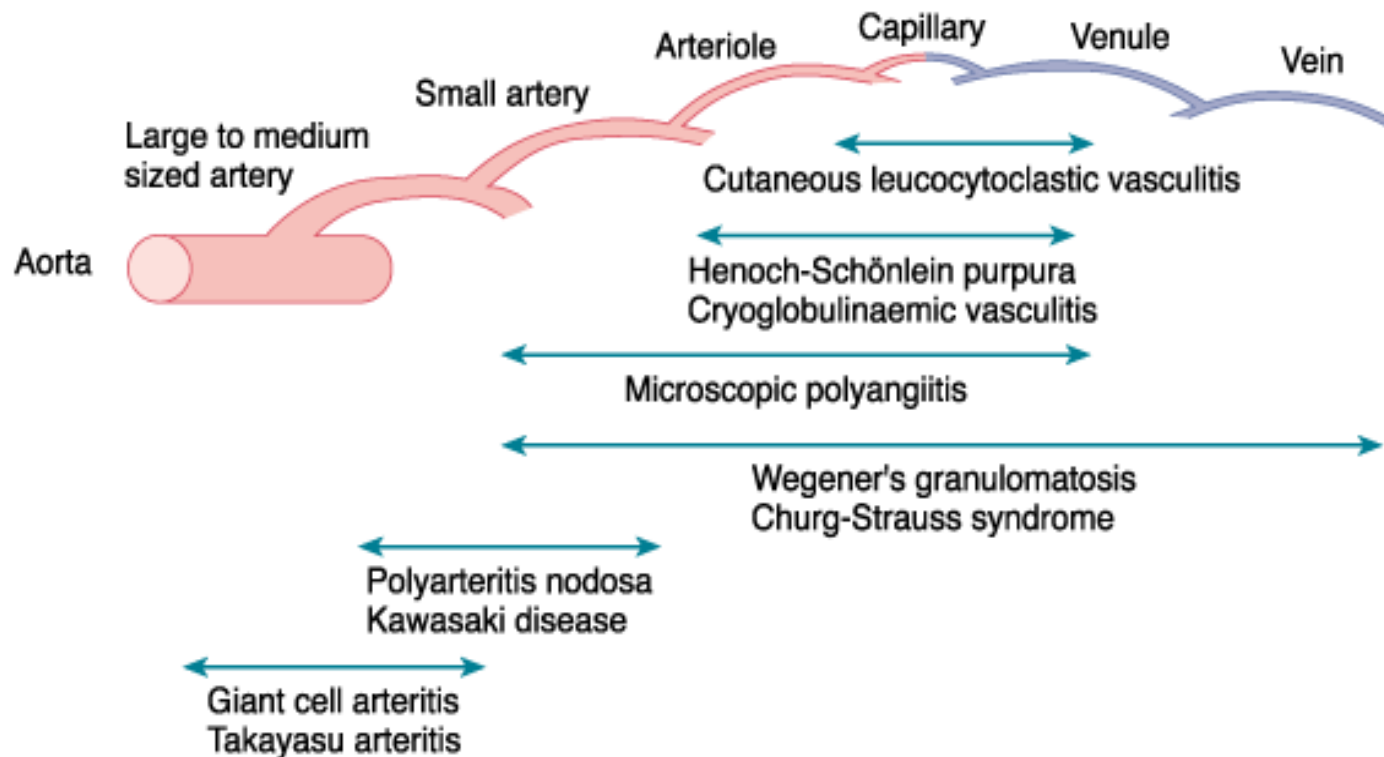
Box 1 Non-autoimmune causes of diffuse alveolar haemorrhage

- ▶ Cardiac disease:
  - Congestive cardiac failure with AKI
  - Valvular heart disease
  - Atrial tumours³⁵
- ▶ Acute kidney injury with pulmonary oedema
- ▶ Haemostatic abnormalities:
  - Thrombocytopenia
  - Uraemia
  - Anticoagulation/thrombolysis/antiplatelet agents
  - Disseminated intravascular coagulopathy
- ▶ Barotrauma
- ▶ Infection:
  - Leptospirosis³⁵
  - Staphylococcus aureus³⁶
  - Legionella pneumophila
  - Hantavirus
  - Malaria
- ▶ Embolic phenomena:
  - Cholesterol emboli syndrome
  - Fat embolism³⁶
  - Thromboembolic disease
- ▶ Malignant hypertension with renal and cardiac failure leading to pulmonary oedema
- ▶ Malignancy:
  - Primary lung
  - Metastatic
- ▶ Toxins:
  - Paraquat poisoning
  - Solvents³⁶
  - Cannabis³⁶
  - 'Crack' cocaine
- ▶ Idiopathic haemosiderosis
- ▶ Lymphangiomyomatosis³⁵
- ▶ Pulmonary capillary haemangiomatosis³⁵

Klasifikace vaskulitid 1993-4

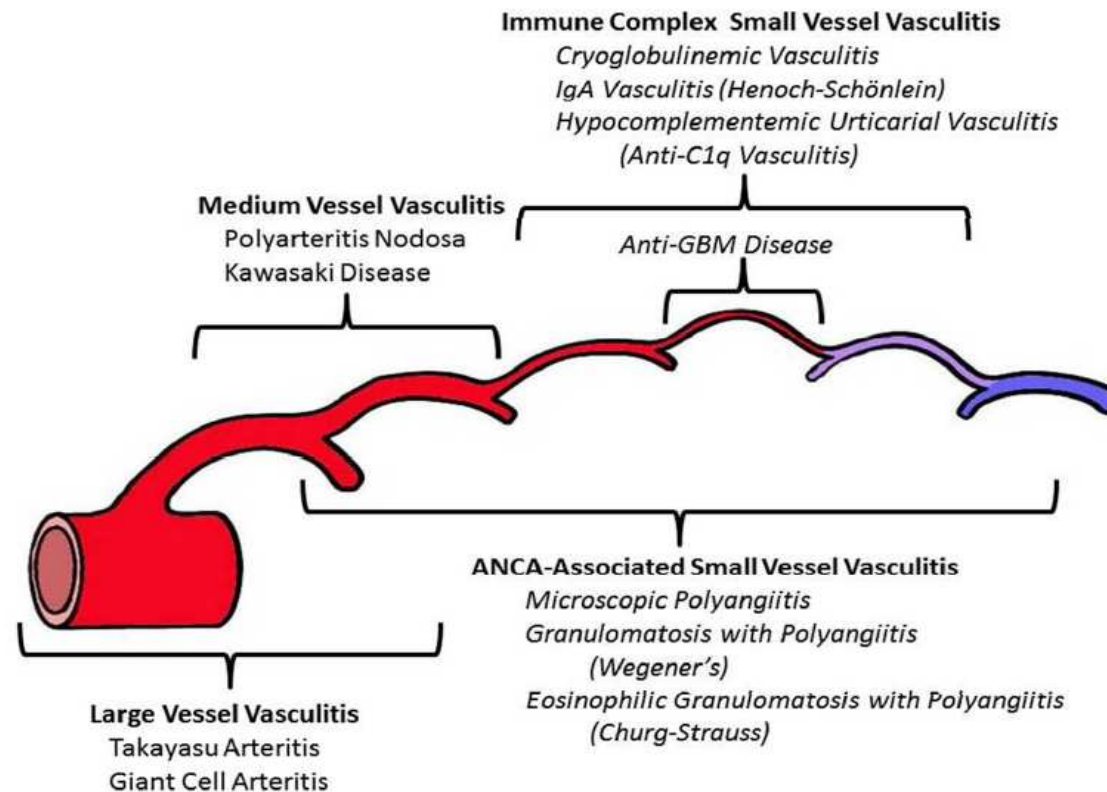
1993 Chapel Hill Consensus Conference

Jennette JC et al. Arthritis Rheum. 1994; 37:187-92.

Klasifikace vaskulitid 2011-12

2011 Chapel Hill Consensus Conference

Klasifikace vaskulitid 2011-12

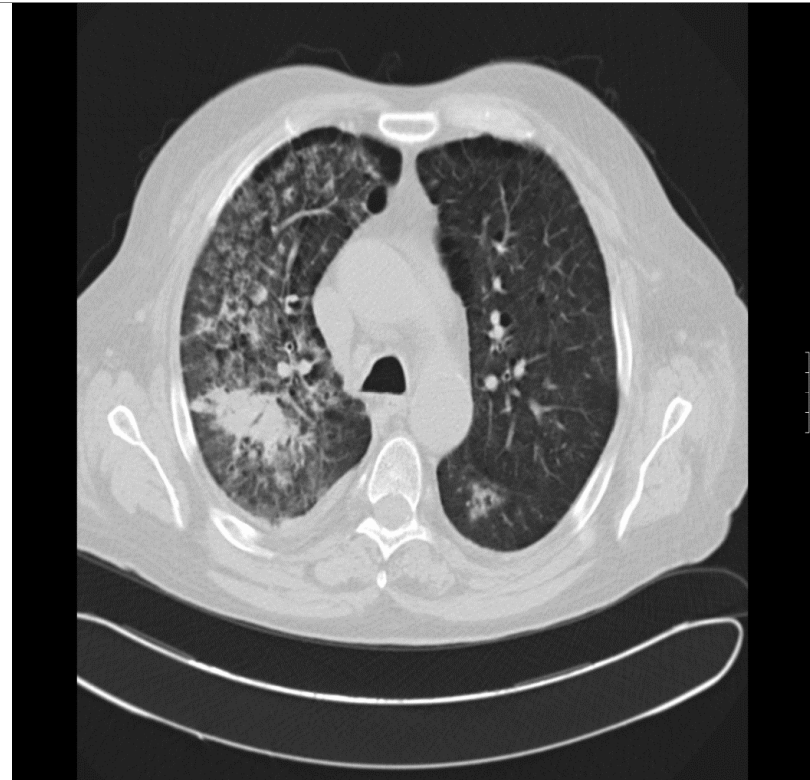

Vaskulitidy malých cév

- ANCA-asociované vaskulitidy
  - Mikroskopická polyangiitida (MPA)
  - Granulomatóza s polyangiitidou (Wegenerova) (GPA)
  - Eosinofilní granulomatóza s polyangiitidou (Churga a Straussové) (EGPA)
- Imunokomplexové vaskulitidy
  - Anti-GBM choroba
  - Kryoglobulinemická vaskulitida
  - IgA vaskulitida (Henoch-Schoenleinova)
  - Hypokomplementemická urtikariální vaskulitida

Diagnostika – krvácení do plic

1. Klinický obraz – *hemoptýza*
2. Zobrazovací metody – *RTG, ev. (HR)CT*
3. Bronchoskopie a BAL
4. Funkční vyšetření plic (?)
5. Biopsie

Diagnostika – renální vaskulitida

---

1. Klinický obraz
2. Vyšetření moče chemicky + vyš. moč. sedimentu (hematurie !)
3. Biopsie

Klinický obraz

AAV

- Celkové nespecifické příznaky velmi časté (artralgie, teploty, myalgie)
- Často další orgánové postižení – ORL, oči, kůže, neurologické...
- Není vztah k anamnéze kouření
- Dny, týdny, měsíce
- V biopsii často různě staré změny – opakované ataky
- Relapsy časté

Klinický obraz

AAV

- Celkové nespecifické příznaky velmi časté (artralgie, teploty, myalgie)
- Často další orgánové postižení – ORL, oči, kůže, neurologické...
- Není vztah k anamnéze kouření
- Dny, týdny, měsíce
- V biopsii často různě staré změny – opakované ataky
- Relapsy časté

Anti-GBM

- Celkové příznaky méně vyjádřené, artritidy ani myalgie nebývají
- Nejsou známky postižení jiných orgánů
- Častěji u kuřáků
- Hodiny, dny, týdny
- V biopsii často změny stejného stáří
- Relapsy (při dosažení negativních protilátek) zřídka

Diagnostika – Imunologické vyšetření

Stanovení ANCA (antiPR3, antiMPO) a antiGBM protilátek

Dostupné statimově, ideálně 24 hodin denně

- VFN v Praze – v pracovní době, FN Motol – non-stop

Dobrá specificita i senzitivita

CAVE: pozitivita autoAb ≠ nemoc

negativita autoAb nemoc nevylučuje

Další vyšetření: C3, C4, ANAb, ENA scr, RF, anti-dsDNA, kryoglobuliny...

Prognóza pulmorenálního syndromu

Časná mortalita u pacientů hospitalizovaných na JIP

25 – 50 %

U pacientů vyžadujících asistovanou ventilaci

až 66 %

Prognóza pulmorenálního syndromu

Časná mortalita u pacientů hospitalizovaných na JIP

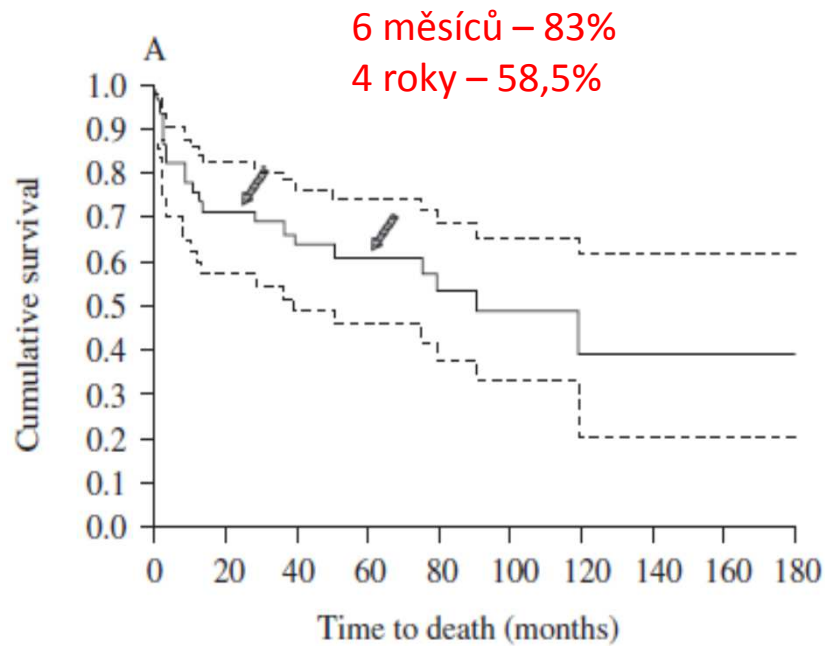
25 – 50 %

U pacientů vyžadujících asistovanou ventilaci

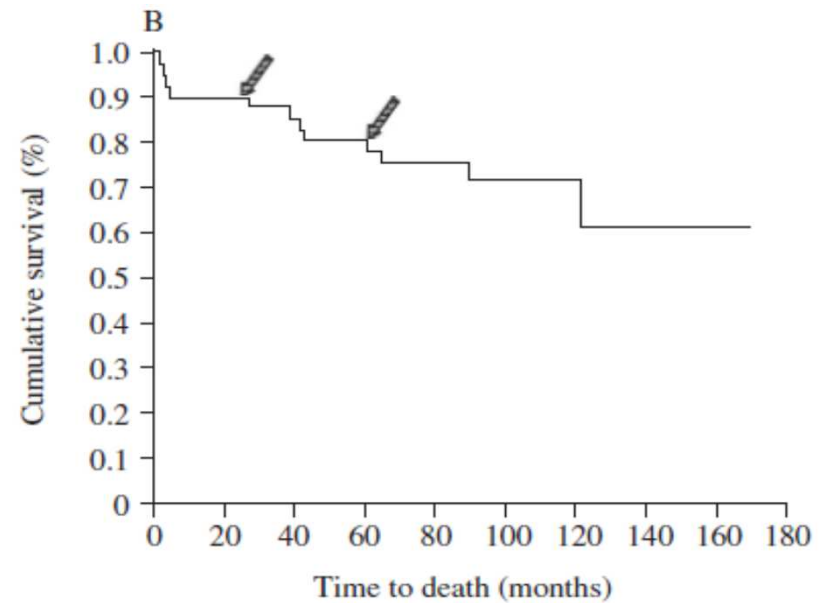
až 66 %

**ZCELA ZÁSADNÍ JE RYCHLÉ
STANOVENÍ SPRÁVNÉ DIAGNÓZY
(a včasná terapie)**

(Dlouhodobá) prognóza AAV a PRS

AAV se závažným plicním krvácením

Obecná populace AAV

Prognóza anti-GBM

	S krea < 500 (N= 19)	S krea ≥ 500 , bez HD (N= 13)	Nutnost HD (N= 39)
Přežití – 1 rok	100 %	83 %	65 %
Renální přežití – 1 rok	95 %	82 %	8 %
Přežití – konec sledování (FU)	84 %	69 %	36 %
Renální přežití – konec FU	74 %	62 %	5 %

Terapie

Terapie ANCA-asociované vaskulitidy

Neléčená systémová AAV – roční přežití jen kolem 10%

Terapie: indukční (3-6 měsíců) a udržovací

- Zlatým standardem od 70. let 20. st. kombinovaná immunosupresivní léčba p.o. cyklofosfamidem (CFA) a kortikosteroidy min. 1 rok (Fauci a Wolff)
- Terapie účinná, ale toxická, časté nežádoucí účinky
- Problémem také udržení remise

=> Snaha redukovat dávku CFA, nalézt účinnou alternativu

ANCA-associated vasculitis: from bench research to novel treatments

Lalit Pallan, Caroline O. Savage and Lorraine Harper

Nat. Rev. Nephrol. 5, 278–286 (2009)

Disease severity	European Vasculitis Study Group definition	Induction therapy	Maintenance therapy
Localized disease	Upper and/or lower respiratory tract disease without any other systemic involvement or constitutional symptoms	Methotrexate and steroids	Low-dose steroids plus azathioprine or leflunomide or methotrexate (and trimethoprim–sulfamethoxazole)
Early systemic disease	Disease that is neither organ-threatening nor life-threatening	Methotrexate or cyclophosphamide and steroids	Low-dose steroids plus azathioprine
Generalized disease	Renal or other organ-threatening disease; serum creatinine level <500 μmol/l	Cyclophosphamide and steroids	Low-dose steroids plus azathioprine or mycophenolate mofetil
Severe disease	Renal or other vital organ failure; serum creatinine level >500 μmol/l	Cyclophosphamide and steroids plus plasma exchange	Low-dose steroids plus azathioprine or mycophenolate mofetil
Refractory disease	Progressive disease unresponsive to glucocorticoids and cyclophosphamide	Deoxyspergualin, mycophenolate mofetil, antithymocyte globulin or rituximab	No consensus

Terapie pulmoren. syndromu u AAV

---

1. Vysokodávkované kortikosteroidy

- V úvodu 3 dny i.v. , celková dávka 1000-3000mg, podat co nejdříve,
- Dále p.o. prednison 1 mg/kg/den

2. Cyklofosfamid

- p.o. (1-2 mg/kg/den) nebo dnes častěji i.v. (7,5-15mg/kg/puls, 6-10 pulsů, následně azathioprin v udržovací terapii)

3. Plazmaferézy (?)

4. *Co-trimoxazol – 480mg/den, nebo 3x 960mg/týden*

Randomizovaná studie CYCLOPS

Denní p.o. CFA 2mg/kg/den vs. pulzní i.v. CFA 15/mg/kg/puls á 2-3 týdny s redukcí dávky podle věku a renální funkce, 149 pacientů

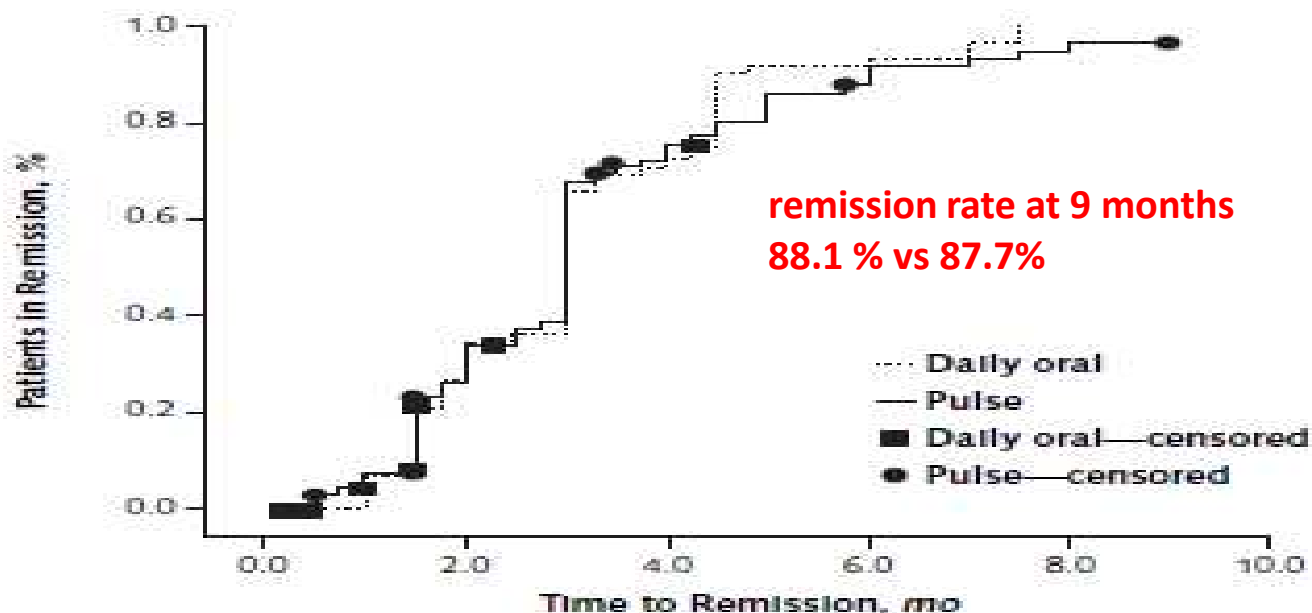
věk (roky)	kreatinin ($\mu\text{mol/l}$)	
	Pod 300	Nad 300
<60	15 mg/kg/pulz	12,5 mg/kg/pulz
60–70	12,5 mg/kg/pulz	10 mg/kg/pulz
>70	10 mg/kg/pulz	7,5 mg/kg/pulz

Pulse Versus Daily Oral Cyclophosphamide for Induction of Remission in ANCA-Associated Vasculitis

A Randomized Trial

Kirsten de Groot, MD; Lorraine Harper, MD, PhD; David R.W. Jayne, MD, PhD; Luis Felipe Flores Suarez, MD, PhD; Gina Gregorini, MD; Wolfgang L. Gross, MD; Rashid Luqmani, MD; Charles D. Pusey, MD, PhD; Niels Rasmussen, MD; Renato A. Sinico, MD; Vladimir Tesar, MD, PhD; Philippe Vanhille, MD; Kerstin Westman, MD, PhD; and Caroline O.S. Savage, MD, PhD, for the European Vasculitis Study Group (EUVAS)

Ann Intern Med. 2009;150:1

Daily oral	73	43	18	4	0
Pulse	76	46	15	4	2

Sample sizes are listed for each group; missing data is from patients who were withdrawn or died.

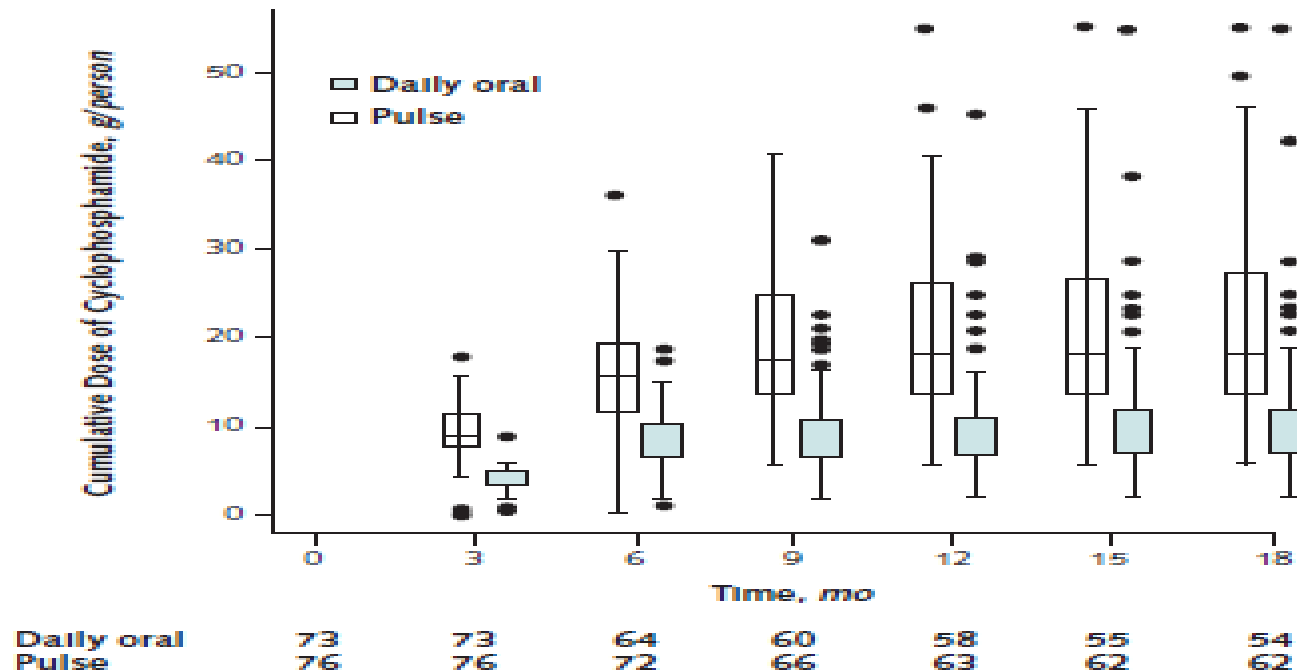
Pulse Versus Daily Oral Cyclophosphamide for Induction of Remission in ANCA-Associated Vasculitis

A Randomized Trial

Kirsten de Groot, MD; Lorraine Harper, MD, PhD; David R.W. Jayne, MD, PhD; Luis Felipe Flores Suarez, MD, PhD; Gina Gregorini, MD; Wolfgang L. Gross, MD; Rashid Luqmani, MD; Charles D. Pusey, MD, PhD; Niels Rasmussen, MD; Renato A. Sinico, MD; Vladimir Tesar, MD, PhD; Philippe Vanhille, MD; Kerstin Westman, MD, PhD; and Caroline O.S. Savage, MD, PhD, for the European Vasculitis Study Group (EUVAS)

Ann Intern Med. 2009;150:1

Cumulative CPH dose - 15.9 g vs. 8.2 g, $p < 0.001$

Randomizovaná studie CYCLOPS

Stejná účinnost v navození remise

Významné snížení kumulativní dávky CFA a výskytu leukopenie při podání pulzního CFA

V dlouhodobém sledování více relapsů u i.v. CFA, ale stejná mortalita i renální funkce

Oba postupy stále standardní terapií generalizované AAV, dávkovací protokol i.v. CFA by měl respektovat studii CYCLOPS

Rituximab v léčbě AAV

- Původně publikovány hlavně kazuistiky a malé nekontrolované studie, trvaly pochybnosti o obecné účinnosti RTX, např. u granulomatózní (plicní) formy onemocnění
- Nyní jsou k dispozici pozitivní výsledky větších retrospektivních a zejména i randomizovaných studií (RAVE, RITUXVAS)
- Dobré zkušenosti i s rituximabem v udržovací terapii, včetně výsledků randomizované studie (MAINRITSAN)

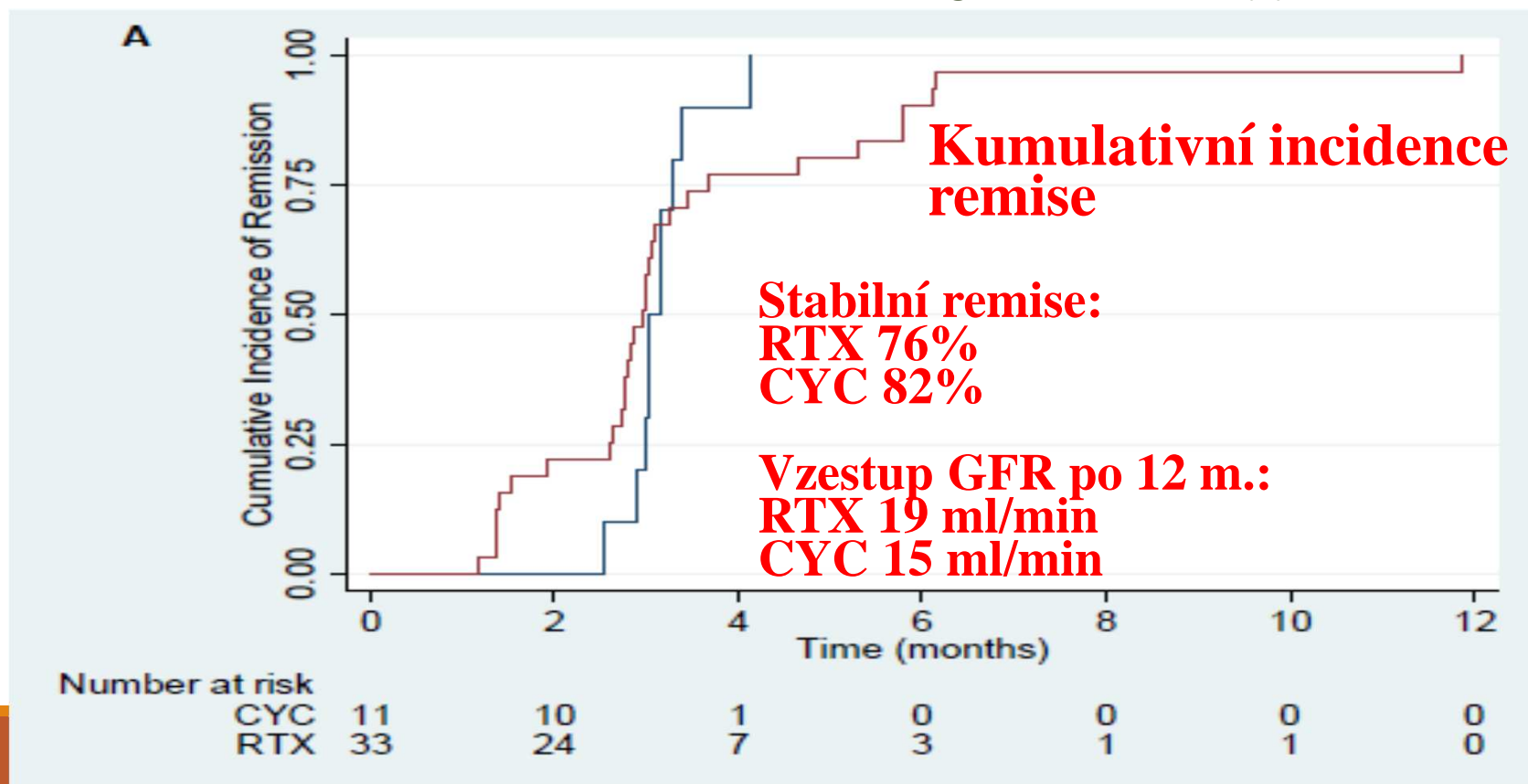
RITUXVAS (RTX vs iv. CYC u renální AAV)

- ❖ Pacienti s nově diagnostikovanou renální AAV, 9 pacientů na HD
- ❖ 44 pacientů randomizováno do 2 větví
  - konvenční terapie – i.v. CYC + KS/poté AZA vs.
  - 2 pulsy CYC + rituximab (4x375 mg/m² á týden) + KS, bez udržovací terapie
- ❖ Mezi pacienty léčenými RTX a ivCFA/AZA nebyl rozdíl v navození remise, ale ani ve výskytu nežádoucích účinků.
- ❖ **Delší sledování (24m) potvrzuje závěry studie. Relapsy u 26%.**

Randomised trial of rituximab versus cyclophosphamide in ANCA associated renal vasculitis 'RITUXVAS'

RB Jones MRCP¹, JW Cohen Tevaert PhD², T Hauser³, R Luqmani DM FRCP FRCP(E)⁴, M. Morgan MRCP PhD⁵, CA Peh⁶, CO Savage PhD FRCP FMedSci⁵, M Segelmark PhD⁷, V Tesar PhD⁸, P van Passen², D Walsh¹, M Walsh MD MSc FRCP(C)¹, K Westman PhD⁹, DRW Jayne MD FRCP¹ on behalf of the European Vasculitis Study Group.

N Engl J Med. 2010;363(3):211-20

RAVE (RTX vs. p.o. CYC)

- ❖ Pacienti s generalizovanou AAV (nová dg. i relaps)
- ❖ 197 pacientů randomizováno do 2 větví:
  - 1) konvenční terapie - p.o. CYC + KS/poté AZA,
  - vs. 2) rituximab (4x375 mg/m² á týden) + KS
- ❖ Terapie v obou větvích byla podobně účinná v navození remise, se srovnatelnými nežádoucími účinky, leukopenie častější u CYC
- ❖ V léčbě relabující AAV byla terapie RTX účinnější než CYC (remise u 67% vs. 42%)
- ❖ Delší sledování (18m) potvrzuje závěry studie

Rituximab v léčbě AAV

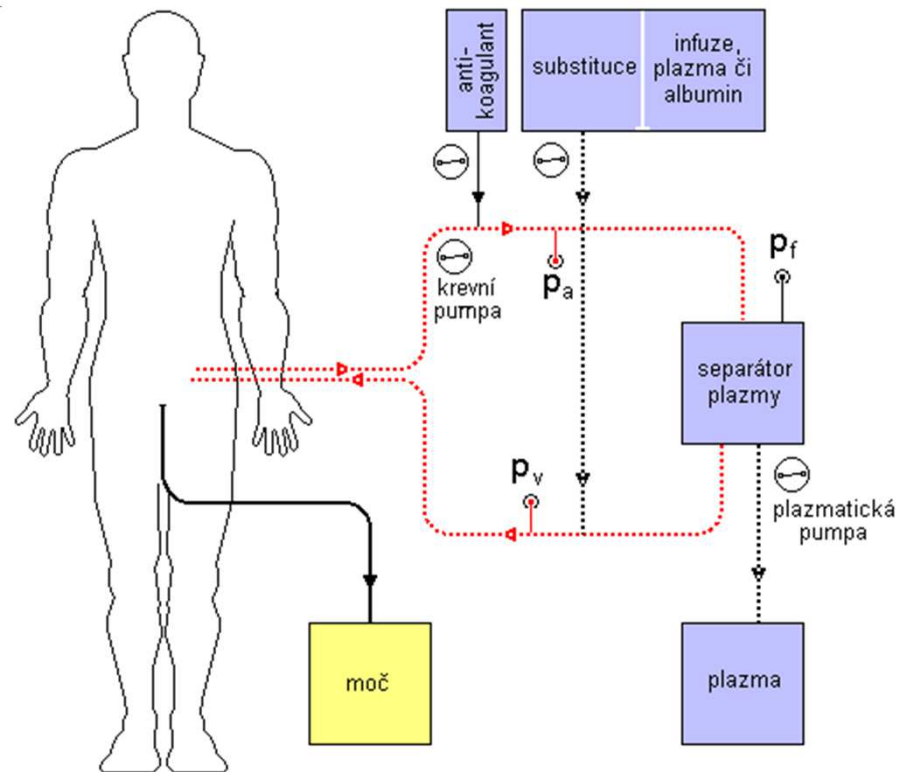

- Původně publikovány hlavně kazuistiky a malé nekontrolované studie, trvaly pochybnosti o obecné účinnosti RTX, např. u granulomatózní (plicní) formy onemocnění
- Nyní jsou k dispozici pozitivní výsledky větších retrospektivních a zejména i randomizovaných studií (RAVE, RITUXVAS)
- Dobré zkušenosti i s rituximabem v udržovací terapii, včetně výsledků randomizované studie (MAINRITSAN)
- Rituximab je registrovaným léčivem pro indukční léčbu AAV.
- Chybí ale zkušenosti s nejtěžšími pacienty, např. s pacienty na UPV apod.

Plazmaferézy v léčbě AAV

Schéma zapojení plazmaferézy

Indikace k PF – podle ASFA*

- I. Standardní terapie – PF jako terapie první volby
- II. Terapie druhé volby – jako podpůrná nebo doplňková metoda k jiné léčbě, po selhání/neúčinnosti 1. volby
- III. Role PF nejistá – lze použít, ale nutný individuální přístup – např. pokud choroba progreduje, standardní th. neúčinná
- IV. Účinnost zpochybněna – PF podle studií neúčinná až škodlivá, pečlivé zvážení možného přínosu a rizika

* American Society for Apheresis

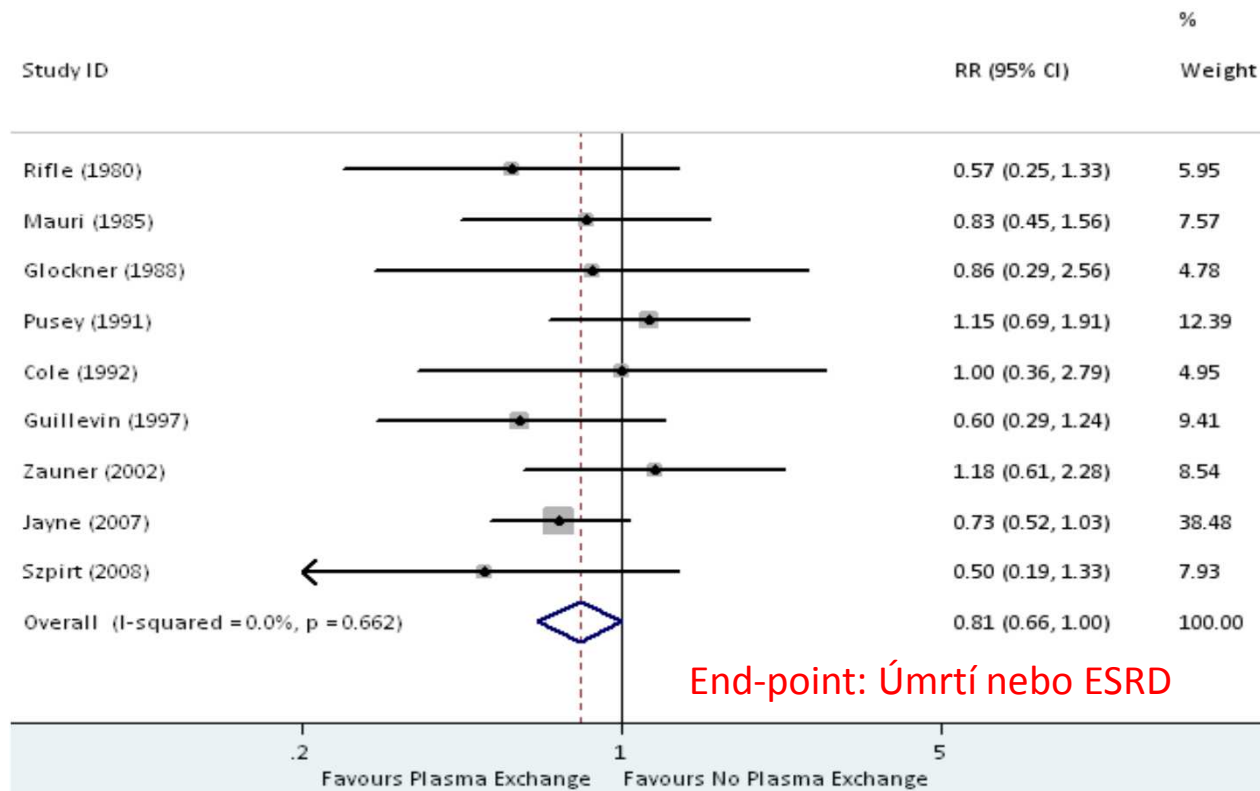
Schwartz J et al. J Clin Apher 2013;28:145-294.

Plazmaferézy v léčbě AAV

- Pro těžké formy onemocnění a/nebo onemocnění s fulminantním průběhem potřebná další podpůrná terapie
- Studie MEPEX: Plazmaferézy (PF) vs. Intravenózní metylprednisolon u těžké renální AAV:
  - PF zvýšily procento pacientů s obnovenou renální funkcí ve 3 měsících i v 1 roce
  - Celkové přežití pacientů a závažné nežádoucí účinky se mezi skupinami nelišily
  - Dlouhodobé sledování – nejsou rozdíly v renálním ani celkovém přežití mezi PF a i.v. MP

Studie s PF u AAV - metaanalýza

Walsh M et al. Am J Kid Dis 2011.

Doporučení EULAR

8. We recommend the use of high-dose glucocorticoids as an important part of remission induction therapy	3	C
9. We recommend plasma exchange for selected patients with rapidly progressive severe renal disease in order to improve renal survival	1B	A
10. We recommend remission-maintenance therapy with a combination of low-dose glucocorticoid therapy and, either azathioprine, leflunomide or methotrexate	1B for azathioprine 1B for leflunomide 2B for methotrexate	A for azathioprine B for leflunomide B for methotrexate
11. Alternative immunomodulatory therapy choices should be considered for patients who do not achieve remission or relapse on maximal doses of standard therapy: these patients should be referred to an expert centre for further management and enrolment in clinical trials	3	C
12. We recommend immunosuppressive therapy for patients with mixed essential cryoglobulinemic vasculitis (non-viral)	4	D
13. We recommend the use of antiviral therapy for the treatment of hepatitis C-associated cryoglobulinaemic vasculitis	1B	B
14. We recommend a combination of antiviral therapy, plasma exchange and glucocorticoids for hepatitis B-associated PAN	3	C
15. We recommend the investigation of persistent unexplained haematuria in patients with prior exposure to cyclophosphamide	2B	C

KDIGO Clinical Practice Guideline for Glomerulonephritis

ME 2 | ISSUE 2 | JUNE 2012
www.kidney-international.org

Chapter 13: Pauci-immune focal and segmental necrotizing glomerulonephritis

13.2: Special patient populations

- 13.2.1: We recommend the addition of plasmapheresis for patients requiring dialysis or with rapidly increasing SCr. (1C)
- 13.2.2: We suggest the addition of plasmapheresis for patients with diffuse pulmonary hemorrhage. (2C)
- 13.2.3: We suggest the addition of plasmapheresis for patients with overlap syndrome of ANCA vasculitis and anti-GBM GN, according to proposed criteria and regimen for anti-GBM GN (see Chapter 14). (2D)
- 13.2.4: We suggest discontinuing cyclophosphamide therapy after 3 months in patients who remain dialysis-dependent and who do not have any extrarenal manifestations of disease. (2C)

PF u AAV

ASFA I (potřeba dialýzy, difúzní krvácení do plic)

Náhradním roztokem může být albumin, substituce MP po výkonu u pacientů s krvácivými projevy, po biopsii...

1-1,5 plazmat. objemu

Denní výkony 5x, poté obden

„Standardně“ 7 výkonů/14 dnů, lze prodloužit dle klinického stavu a/nebo hladiny ANCA

Studie PEXIVAS

- ❑ Cílem zodpovědět otázku přínosu PLF u těžké renální vaskulitidy a také plicního krvácení
- ❑ www.vasculitis.org (EUVAS)
- ❑ Recruitment zahájen na jaře 2010
- ❑ Plánovaný počet pacientů 500 – k dokončení 2017
- ❑ AAV s renálním postižením s GFR pod 50 ml/min a/nebo krvácením do plic
- ❑ CFA/RTX
  - + Malá (snížená) vs. Vysoká (standardní) dávka kortikosteroidů
  - + Plazmaferézy Ano vs. Ne

Terapie pulmoren. sy. u antiGBM

---

1. Vysokodávkované kortikosteroidy, možné podat i.v. v úvodu
2. Cyklofosfamid – p.o., event i.v.
3. Plazmaferézy
4. *Co-trimoxazol*

PF u anti-GBM

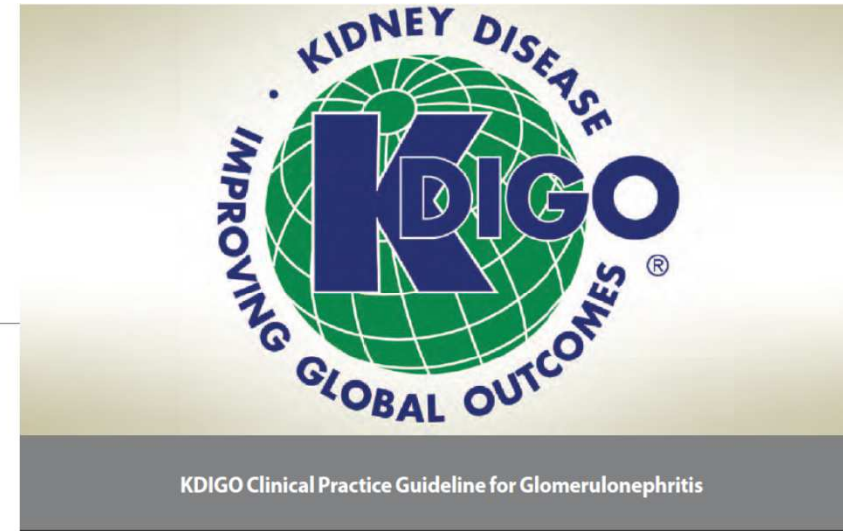
ASFA I (bez nutnosti dialýzy, plicní krvácení, ale v případě nutnosti dialýzy bez plicního postižení ASFA III)

Co nejdříve, nejlépe ještě před nutností HD (i poté má smysl)

Náhradním roztokem může být albumin, substituce MP dle potřeby
1-1,5 plazmat. objemu

Standardně denní výkony po 14 dní

Dle hladiny anti-GBM a klinického stavu lze prodloužit, upravit intervaly...

KDIGO Clinical Practice Guideline for Glomerulonephritis

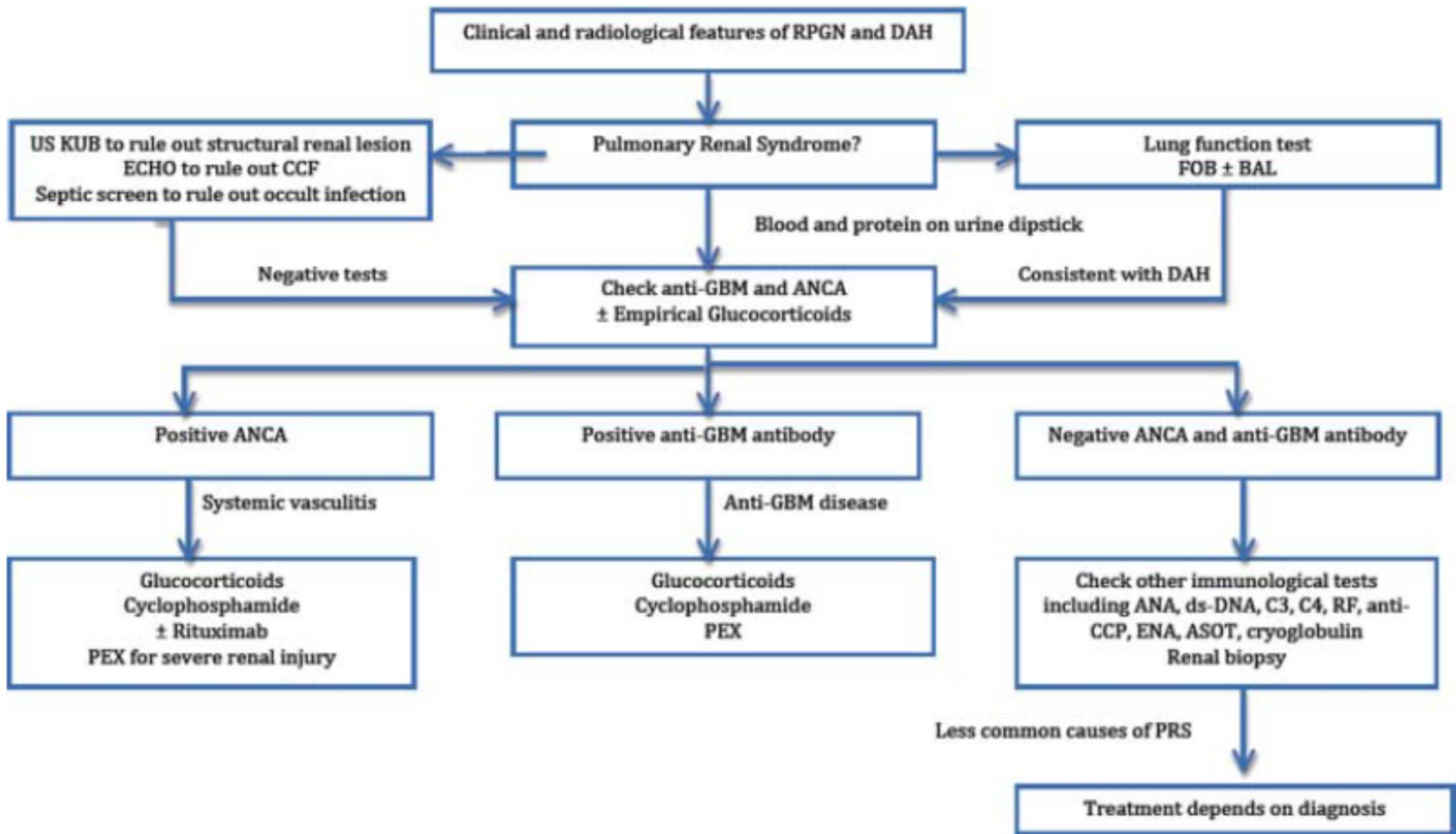
VOLUME 2 | ISSUE 2 | JUNE 2012

<http://www.kidney-international.org>

Chapter 14: Treatment of anti-glomerular basement membrane antibody glomerulonephritis

14.1: Treatment of anti-GBM GN

- 14.1.1: We recommend initiating immunosuppression with cyclophosphamide and corticosteroids plus plasmapheresis (see Table 31) in all patients with anti-GBM GN except those who are dialysis-dependent at presentation and have 100% crescents in an adequate biopsy sample, and do not have pulmonary hemorrhage. (*1B*)
- 14.1.2: Start treatment for anti-GBM GN without delay once the diagnosis is confirmed. If the diagnosis is highly suspected, it would be appropriate to begin high-dose corticosteroids and plasmapheresis (Table 31) while waiting for confirmation. (*Not Graded*)
- 14.1.3: We recommend no maintenance immunosuppressive therapy for anti-GBM GN. (*1D*)
- 14.1.4: Defer kidney transplantation after anti-GBM GN until anti-GBM antibodies have been undetectable for a minimum of 6 months. (*Not Graded*)

Závěr

- ✓ Pulmorenální syndrom je akutní, potenciálně život ohrožující stav
- ✓ Nejčastější příčinou je ANCA-asociovaná vaskulitida, následována anti-GBM onemocněním
- ✓ Pro správnou dg je rozhodující klinická úvaha a dostupnost imunologického vyšetření

Závěr

- ✓ Pacienti by měli být léčeni a dlouhodobě sledováni v centrech s dostatečnými zkušenostmi
- ✓ Při důvodném podezření je terapii možno zahájit i empiricky, bez znalosti autoprotilátek a/nebo biopsie

Poděkování

Všem kolegům Kliniky nefrologie a ÚIM, zejména prof. V. Tesařovi, MUDr. V. Bednářové a MUDr. D. Frausové

... a Vám za pozornost

zd.hruskova@seznam.cz, zdenka.hruskova@vfn.cz

Tel.: 22496 2663, 22496 6790

